

DNB MAGAZINE

Een uitgave van de Nederlandsche Bank
Nummer 6, december 2006

Microkrediet vraagt om toezicht op maat

Coen Teulings: economie heeft toptalent nodig

Europa: optimisme en scepsis

Inhoud

Microkrediet vraagt om toezicht op maat

4 Nog geen twee van de honderd armen heeft toegang tot de financiële dienstverlening van officiële instellingen. Om microfinanciering open te stellen voor veel meer arme mensen, is het de uitdaging voor toezichhouders om hun regime flexibel en proportioneel te maken.

Betalen kan goedkoper

8 Of je nu cash, met creditcard of met pinpas betaalt, er zijn altijd kosten aan verbonden. 'Die kosten kunnen omlaag door meer concurrentie, in combinatie met anti-kartelmaatregelen', stelt professor Michael Katz, autoriteit op het gebied van betaalsystemen.

Coen Teulings (CPB): economie heeft toptalent nodig

12 De afgelopen jaren zijn media en kabinet te somber geweest over de Nederlandse economie. Dit zegt Coen Teulings, directeur van het Centraal Planbureau. Een gesprek over de noodzaak van meer concurrentie, de kracht van de Nederlandse economie en de naderende vergrijzing.

Publiekservice

Algemeen nummer DNB

020 - 524 9111

Voorlichting

Voor vragen op het terrein van de Nederlandsche Bank kunt u bellen met de Informatiedesk van de afdeling Communicatie.

0900 - 520 0520 (€ 0,35 p/gesprek)
info@dnb.nl

Voor vragen over beleggingsinstellingen, effectendienstverlening en consumentenkrediet kunt u de Autoriteit Financiële Markten benaderen.

0900 - 540 0540 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezichtslijn@autoriteit-fm

Neem ook eens een kijkje op de website van DNB: www.dnb.nl

Optimisme en scepsis over Europa

18 Europa zou een stagnerend continent zijn. Maar de werkelijkheid is anders. De Europese integratie

verdient de credits voor de vrede en de met liefst 800 procent gestegen welvaart die wij sinds het eind van WOII kennen. Aldus DNB-president Nout Wellink tijdens het symposium Europa: integratie versus identiteit.

Verder

Artikelen:

- 22** Financieel toezicht beweegt mee met de tijdgeest
- 26** Afscheid van Sierd de Wilde, Bankman in hart en nieren. 'Gezag moet je verdienen'
- 29** 01-01-07: Wet op het financieel toezicht en de Pensioenwet gaan in
- 30** Communicatie als monetair instrument: het juiste woord, de juiste renteverwachting

Rubrieken:

- 11** Va Banque: Kleren maken de man
- 16** Banktueel
- 25** U heeft een vraag?
Uw uitvaart regelen
- 33** Seminars
- 34** Kunstpodium: Muzi Quawson
- 35** Informatie

And the winner is....

Winnaars en verliezers staan zij aan zij in dit DNB Magazine. Muhammad Yunus, de bankier van de armen en voorvechter van microkrediet, kreeg de Nobelprijs voor de Vrede 2006 toegekend. Hij zet zich in voor miljarden arme mensen die bij de officiële banken niet kunnen aankloppen voor microfinanciering. Zij horen nu nog tot de verliezende partij. Met een flinke dosis optimisme en ondernemingslust, aangevuld met een kleine lening en eenvoudige spaarrekening, kunnen zij bouwen aan een betere (economische) toekomst. En zo de winnaars van de toekomst worden.

Verliezer, pijnlijk en onterecht, is Europa. Het oude continent kwam er in alle partij-programma's voor de recente Tweede Kamer verkiezingen bekaaid vanaf. Nederlanders hebben Europa wel in hun hoofd, maar nog niet in hun hart gesloten. Niet helemaal onbegrijpelijk. In een snel veranderende wereld zoeken mensen houvast bij het bekende en vertrouwde van de nationale identiteit. Daar is op zich niets mis mee, zolang we beseffen dat veel zaken effectiever opgepakt kunnen worden in een verband dat de klassieke natiestaat overstijgt. Nederland redt het niet in z'n uppie in een mondiaal krachtenveld. Samenwerking, zelfs de overdracht van nationale soevereiniteit, kan haar vruchten afwerpen, zo bewijst het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank met haar belofte en levering van een stabiele munt.

Winnaar, een beetje dan, was Europa recent toch ook. Een nieuw onderzoek van DNB laat zien dat tweederde van de Nederlanders het een goede zaak vindt dat ons land lid is van de EU. En eenderde van de bevolking meent dat onze toekomst in Europa ligt. Dat geeft hoop, voor vrede en welvaart.

De redactie

Microkrediet vraagt om toezicht op maat

Kleine bedragen, grote kansen

Meer dan drie miljard arme mensen wachten op toegang tot het financiële systeem. Met een kleine lening kunnen zij een beter bestaan opbouwen. Daarom moeten financiële systemen niet langer exclusief voor de rijken zijn, maar hun deuren openen voor arme mensen. Dat vraagt om een toezichtregime toegesneden op microfinanciering in combinatie met meer flexibiliteit.

Marijke Hoogendoorn

‘Duurzame vrede kan alleen bereikt worden als grote groepen van een bevolking in staat zijn zich uit de armoede te bevrijden.’ Zo motiveerde het Nobelcomité de toekenning van de Nobelprijs voor de Vrede 2006 aan de Bengaalse econoom Muhammad Yunus, bedenker van het microkrediet. In de jaren zeventig stelde hij vast dat arme mensen geen leningen kregen, zelfs geen kleine bedragen, omdat banken vreesden dat ze het geld nooit zouden terugbetalen. Yunus richtte in 1976 de Grameen Bank op om microkrediet, kleine leningen, te bieden aan groepjes van vooral arme vrouwen op het platteland. Yunus verwierf grote bekendheid als bankier van de armen en het succes van de Grameen Bank kreeg wereldwijd navolging. De Verenigde Naties riepen 2005 uit tot het jaar van het microkrediet.

Trouwe aflossers

Microkrediet wordt verleend aan groepen mensen, zonder dat daar onderpand tegenover hoeft te staan. Als één groepslid niet op tijd aflost, dan stopt de bank met het lenen aan de hele groep. De leningnemers zijn prompte terugbetalers: 97 procent van de leningen wordt volledig én op tijd afgelost. En die kleine bedragen bieden nieuwe kansen voor arme mensen. Zo raakte Ratnawathi, een Sri Lankaanse vrouw die tassen knoopt van gedroogd olifantengras, haar bedrijf en werkvoorraad kwijt door de tsunami. Met een kleine lening van EUR 40 kon zij weer aan de slag gaan en voorzien in het onderhoud van haar twee kinderen. Ratnawathi heeft haar eerste microkrediet volledig afbetaald en wil graag een nieuwe lening om haar zaakje verder uit te breiden.

Microfinanciering is effectief gebleken om armoede te bestrijden en draagt bij aan de economische ontwikkeling. In het gunstigste geval kunnen mensen met microkredieten hun inkomsten uit zelfstandige activiteiten verdubbelen.

Niet riskant

Wereldwijd zijn de laatste jaren steeds meer instellingen en organisaties actief op het gebied van microfinanciering voor de armen. Eind 2002 voorzagen meer dan 2.500 instellingen ruim 67 miljoen klanten wereldwijd van diensten. Tweederde van de klanten leeft van minder dan een dollar per dag (dus onder de armoedegrens). De meeste klanten zijn vrouw (tachtig procent) en wonen in Azië (negentig procent).

Microkredietproject van Hundee bij Oromo-vrouwen uit Koka. Dankzij microfinanciering kunnen ook vrouwen in Ethiopië actief zijn in onder andere de informele economische sector.

Nog geen 2% van de armen heeft toegang tot de financiële dienstverlening van officiële instellingen

Hoewel het belang van microfinanciering is toegenomen, heeft nog geen twee van de honderd armen toegang tot de financiële dienstverlening van officiële instellingen. Er zijn veel obstakels. Om er voor te zorgen dat meer mensen toegang krijgen tot het financiële systeem, moeten ook centrale bankiers en toezicht-houders de handen ineenslaan. En dat gebeurt. Zij kwamen onlangs bijeen voor de tweedaagse conferentie over de opbouw van inclusieve financiële systemen, georganiseerd door het Financial Stability Institute (FSI) van de Bank for International Settlements (BIS). Prinses Máxima, lid van de VN-adviesgroep ‘Inclusive Financial Sectors’, en DNB-president Nout Wellink hielden toespraken. Zij pleiten voor de opbouw van een financieel systeem dat toegankelijk is voor iedereen, rijk of arm.

‘Microfinanciering moet rendabel worden om een groter bereik te krijgen’, stelde prinses Máxima. Daar ligt een taak voor commerciële banken, die tot nog toe nog een bescheiden rol spelen in de verlening van microkredieten aan armen. Er liggen diverse barrières. Het Bazel II-regime is er één van. Volgens de standaardbenadering is microkrediet een lening waarvoor geen onderpand wordt gegeven. Daarom wordt microkrediet als risicovol gezien, krijgt het een weging van 75% en een overeenkomstig hoge kapitaaleis (6%), waardoor het verlenen van microkrediet erg duur en onrendabel wordt.

Echter, de praktijk wijst uit dat microkrediet helemaal niet zo riskant is. ‘Vanwege de zeer hoge mate van schuldaflossing is het zaak om een aparte ‘risicocategorie’ voor microkrediet in te voegen in de standaardbenadering van Bazel II’, aldus prinses Máxima. Ook bepleit zij dat de FSI naar voren treedt als internationale woordvoerder voor de bevordering van het toezicht op microkrediet en de verspreiding van *best practices*.

Armsten sparen ook

‘Naast kredietverschaffing kunnen financiële diensten als sparen en verzekeren de welvaart van arme huishoudens vergroten’, aldus Nout Wellink. Het oude vooroordeel dat armen niet sparen klopt niet. Onderzoek wijst uit dat zelfs de allerarmsten willen sparen en dat ook doen, bijvoorbeeld om schoolgeld te

Prinses Máxima op bezoek bij werknemers van een bliklagerij in Nairobi. Hier werken en wonen de blikslagers. Zij maken als groep gebruik van een microkredietprogramma.

betalen, voor toekomstige consumptie of voor kleine productieve investeringen, en dat hun spaarquote met 5 à 7 procent toeneemt als zij toegang krijgen tot een spaarrekening bij een bank. Het aanhouden van een spaarrekening bij een bank maakt dat armen hun consumptie gelijkmatig over de tijd kunnen verdelen, en dat verhoogt de welvaart.

Meer besparingen zijn niet alleen voordelig voor de arme huishoudens zelf maar ook voor de microfinancieringsinstellingen. Deposito's kunnen namelijk gebruikt worden als financieringsbron en daarmee kunnen de instellingen minder afhankelijk worden van externe donoren.

Het mag natuurlijk niet gebeuren dat arme klanten hun weinige spaarcentjes verliezen omdat een kleine bank failliet gaat na wanbetalingen van grote leners. Ofwel, als een microfinancieringsinstelling ook spaartegoeden van het publiek aantrekt, dan is het zaak dat die instelling onder prudentieel toezicht komt te staan, om de belangen van de rekeninghouders te beschermen. Welke eisen moeten gesteld worden aan

Tweederde van de klanten leeft van minder dan een dollar per dag

instellingen voor microfinanciering? Het Bazels Comité voor Banktoezichthouders, onder voorzitterschap van Nout Wellink, heeft hard gewerkt aan de herziening van de kernprincipes voor het banktoezicht. Het Comité heeft tijdens een recente bijeenkomst in Mexico toegezegd het voortouw te nemen bij het identificeren van *best practices* voor het toezicht op het gebied van microfinanciering.

Kapitaaleisen

Instellingen voor microfinanciering hebben natuurlijk financiële buffers nodig. Aan microkredieten kleven specifieke risico's. De leners zijn vaak beroepsgenoten en woonachtig in dezelfde streek. Een regionale ramp kan dan ook een ramp zijn voor de kredietportefeuille van een kleine instelling uit die streek. Vanwege dergelijke risico's moeten er duidelijke financiële eisen worden gesteld aan microfinancieringsinstellingen. Maar die kapitaaleisen moeten proportioneel zijn met de mogelijke risico's van microkrediet. Is die zeer hoge kapitaaleis (6%) van Bazel II voor microkrediet mogelijkterwijs te verzachten? Het Bazelse raamwerk lijkt daar ruimte toe te bieden.

Risicoweging op maat

Om microfinanciering open te stellen voor veel meer arme mensen, is het de uitdaging voor toezichthouders om hun regime flexibel en proportioneel te maken. Dit moet dan wel

Vrouwen verkopen mais op de markt in het dorp Almolongo, Quatamala. Marktvrouwen kunnen gebruik maken van microkrediet om hun eigen bedrijfje te starten in de informele economische sector.

gebeuren op grond van heldere en toetsbare criteria voor de risicoweging bij microfinancieringsinstellingen die deposito's willen aantrekken en microkredieten verlenen. Bij deze risicoweging kunnen de volgende zaken meetellen. Allereerst: microkredieten ontberen weliswaar een economisch onderpand, maar dat kan mogelijk gecompenseerd worden met een sociaal onderpand. De zeer hoge aflossingsratio's van microkrediet wijzen erop dat kredietrisico's voor groepsleningen kleiner zijn dan voor individuele leningen. Voorts zijn het vooral vrouwen die gebruik maken van microkrediet. Vrouwen maken zeer productief gebruik van de lening, en gebruiken de winst om de lening af te lossen, te herinvesteren in hun bedrijfje, en voor hun kinderen (schoolgeld, voeding, gezondheid). Zij zijn veel trouwere schuldaflossers dan mannen en dat maakt de kredietrisico's lager. Verder kan de toezichthouder kijken naar speciale vormen van garanties, bijvoorbeeld de toezeggingen van non-gouvernementele organisaties (ngo's) die een microfinancieringsinstelling voor langere tijd sponsoren. Ook dit kan meegenomen worden in de formulering van toezichteisen, die toegesneden zijn op de specifieke aard van microfinanciering.

Verafgelegen platteland

Al te hoge eisen stellen is zinloos. De toezichtcapaciteit is in de meeste arme landen beperkt. In zeer afgelegen plattelandsgebieden kunnen de kosten van toezicht te hoog zijn, en zelfs belem-

merend werken. In uitzonderlijke gevallen kan het zaak zijn om het toezicht te versoepelen of er zelfs van af te zien, zeker als het alternatief is dat de daar wonende armen geen toegang tot microfinanciering krijgen.

Het blijft schipperen voor de toezichthouders. Een goede balans moet steeds opnieuw gezocht worden tussen voldoende groeimogelijkheden voor microfinanciering enerzijds en effectief toezicht blijven houden anderzijds. Om willekeur te voorkomen, dienen vooraf heldere criteria te worden opgesteld om vast te stellen welke organisaties in aanmerking kunnen komen voor een flexibel en proportioneel toezichtregime.

Drie miljard mensen wachten

Zal een toezichtregime toegesneden op microfinanciering, in combinatie met meer flexibiliteit, werken? En draagt het bij aan de opbouw van een niet-exclusief financieel systeem? Nout Wellink heeft daar hoge verwachtingen van. 'Laten we vandaag beginnen met de bouw. Meer dan drie miljard mensen wachten daarop.' •

Voor dit verhaal is onder meer gebruik gemaakt van een studie op het gebied van microfinanciering, verricht door Ronald Bosman en Iskander Schrijvers, beleidsmedewerkers van DNB. Zij hebben een pre-advies over microfinanciering gemaakt voor de Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde.

Betalen kan goedkoper

Michael Katz: concurrentie verlaagt kosten van betalingsverkeer

Nederlandse huishoudens zijn jaarlijks EUR 400 kwijt aan kosten rond betalingen. Of je nu cash, met creditcard of met pinpas betaalt, er zijn altijd kosten aan verbonden. 'Concurrentie, in combinatie met anti-kartelmaatregelen, biedt het meeste perspectief om kosten te verlagen', aldus professor Michael Katz.

Rutger Vahl

Voor veel mensen is het een vreemd idee: betalen kost geld. Toch is dat zo. Een transactie met een pinpas of creditcard moet door banken verwerkt worden, winkeliers investeren in een kaartlezer. Contant betalen is evenmin gratis. Zo zijn de productiekosten van papier- en muntgeld vrij hoog en moet het geld doorlopend gecontroleerd worden op kwaliteit en echtheid. Aan kosten rond betalingen zijn Nederlandse huishoudens jaarlijks zo'n EUR 400 kwijt, zo blijkt uit de onderzoekspublicatie 'Payments are no free lunch' (DNB Occasional Studies nr.2, 2005).

Die kosten zijn verborgen. Je ziet ze niet, behalve in sommige winkels waar voor lage pinbetalingen een bijdrage wordt gevraagd. Maar die paar dubbeltjes hebben nauwelijks een relatie met de miljardenindustrie die het betalingsverkeer is en waar banken veel aan lijken te verdienen. Daar wringt de schoen. In veel landen vinden financiële autoriteiten dat de transactietarieven van betaalsystemen buitensporig hoog zijn. Volgens eurocommissaris Neelie Kroes verrekenen winkeliers deze kosten in de consumentenprijzen. Deze prijzen zijn daardoor 2,5 procent hoger dan nodig is. Abnormaal en onacceptabel, oordeelt Kroes. Ze vermoedt dat het betalingsverkeer in de Europese Unie EUR 50 tot 100 miljard per jaar goedkoper kan.

Interessante vragen

Wereldwijd spelen dezelfde trends, stelt Michael Katz, professor aan de Haas School of Business (University of California) en expert op het gebied van betaalsystemen. Hij was te gast op de DNB-conferentie *Recent developments in payment economics*. 'Overall neemt het gebruik van elektronische betaalmiddelen, zoals pinpassen en creditcards, toe. Dat komt met name door het gebruiksgemak. Daarnaast is betalen via internet steeds populairder. Een interessante ontwikkeling, omdat internet kan leiden tot een grote kostenbesparing in het betalings-

consument die met de kaart moet betalen, maar ook de winkelier die de kaart moet accepteren. Dat brengt interessante vragen met zich mee over hoe de kosten moeten worden verdeeld over beide kanten van de markt. Daarbij speelt een rol hoe populair het betaalmiddel is. Hoe meer consumenten een pinpas of creditcard gebruiken, hoe hoger de economische waarde van het betaalmiddel. Vergelijk het met computergames. Game-developers willen wel videogames ontwikkelen voor de Xbox 360, maar alleen als er veel gebruikers van dit platform zijn. Hoe krijg je veel gebruikers voor de Xbox 360? Als er veel verschillende games zijn. Als econoom interesseert mij vooral wat dit 'kip-ei'-probleem betekent voor de kosten en prijsvorming.'

Meer concurrentie

De 'interchange fee' die banken aan elkaar verrekenen bij creditcardbetalingen wordt grotendeels opgebracht door de winkelier. Deze fee kan wel oplopen tot zo'n twee tot drie procent van het bedrag dat de klant met zijn kaart afrekent. Winkeliers vinden die kosten veel te hoog. Hun klachten blijven niet zonder gevolgen. Zo moesten Visa USA en MasterCard in 2003 samen drie miljard dollar terugbetalen aan supermarktketen Wal-Mart en andere winkeliers.

Een paar jaar geleden werd Katz door de Australische centrale bank gevraagd in kaart te brengen hoe internationale creditcardmaatschappijen opereren. Zijn studie geldt als toonaangevend en de Australische centrale bank maakte er gebruik van toen zij besloot de hoge kosten van creditcardmaatschappijen aan te pakken. Katz: 'De fee die winkeliers nu moeten betalen is door de centrale bank sterk gereguleerd. Critici voorspelden dat dit het einde zou betekenen voor de creditcard in Australië, maar dat is niet gebeurd. Creditcards zijn daar nog altijd het meest populaire elektronische betaalmiddel.'

Visa USA en MasterCard moesten drie miljard dollar terugbetalen aan Wal-Mart en andere winkeliers

verkeer. Verschillen tussen landen zijn er ook. In de Verenigde Staten betalen mensen bijvoorbeeld veel meer met creditcards dan in Nederland. De chipknip kennen wij niet', vertelt Katz.

Voor economen zijn betaalsystemen een dankbaar onderwerp. Dat komt doordat er vaak sprake is van 'tweezijdige markten', theoretisch een nog redelijk onontgonnen terrein. Katz: 'Bij tweezijdige markten spelen meerdere partijen een rol. Al die partijen zijn van elkaar afhankelijk. Bij een creditcard of pinpas heb je de organisatie die de kaart uitgeeft, je hebt de

Wal-Mart en de centrale bank van Australië illustreren de twee verschillende strategieën om de kosten van het betalingsverkeer terug te dringen. Australië koos voor meer regelgeving. De VS laten de kosten van het betalingsverkeer vooral over aan de vrije markt. Waar staat Katz in deze discussie? Hij toont zich een voorstander van de 'American way'. 'Het probleem is dat er relatief weinig aanbieders van betaalsystemen zijn en dat het lastig is om tot die markt toe te treden. Concurrentie, in combinatie met anti-kartelmaatregelen, biedt het meeste perspectief om kosten

te verlagen. Extra regelgeving garandeert niet dat marktpartijen zich ook beter gedragen. Dat zag je in de telecomsector, waar je tot voor kort monopolisten had die zich aan veel overheidsregels moesten houden. Pas toen er nieuwe partijen op de markt kwamen, gingen de kosten ook echt omlaag.'

Papiergeld verdwijnt

De Europese Unie zit op de lijn van het bevorderen van meer concurrentie. Zo komt er onder druk van Brussel in 2008 één Europees betaalsysteem, SEPA (Single European Payment Area), dat betalen tegen dezelfde voorwaarden mogelijk maakt in het gehele eurogebied. Nu is het betalingsverkeer nog een ondoorzichtige lappendeken en is het overmaken van geld van het ene naar het andere land tijdrovend en kostbaar. Volgens euro-commissaris Kroes zal een Europees betalingssysteem leiden tot enorme efficiency-besparingen, die positief doorwerken in consumentenprijzen. 'Maar dan heb je het wel over de lange termijn', waarschuwt Katz. 'Aanvankelijk zouden de kosten wel eens omhoog kunnen gaan omdat banken gigantisch moeten investeren in nieuwe systemen.'

Conferentie 'Recent developments in payment economics'

De ontwikkelingen in het betalingsverkeer was het thema van de negende jaarlijkse, internationale onderzoeksconferentie van DNB. In de afgelopen twintig jaar is er veel gebeurd. Elektronisch betalen is populair geworden, terwijl betaalcheques grotendeels uit het betalingsverkeer zijn verdwenen. Minder zichtbaar voor het grote publiek, maar niet minder belangrijk, zijn de technologische innovaties bij banken die alle transacties verwerken. Centrale banken volgen de ontwikkelingen op de voet. Veilige en efficiënte betaalsystemen zijn een belangrijke voorwaarde voor financiële stabiliteit en economische groei. Binnen DNB is de focus de afgelopen jaren meer en meer op betalingsverkeer komen te liggen. De internationale onderzoeksconferentie, die bezocht werd door wetenschappers en beleidsmakers van over de hele wereld, is daarvan het bewijs. De acht presentaties zijn terug te vinden op de website van DNB, onder Onderzoek, DNB Research Conferences.

*Michael Katz, hoogleraar en expert op het gebied van betaalsystemen:
'Extra regelgeving garandeert niet dat marktpartijen zich ook beter gedragen.'*

Als Katz in de toekomst kijkt, ziet hij het papiergeld verdwijnen. 'De opmars van elektronisch betalen is niet te stuiten, maar ik kan niet voorspellen wanneer we alleen nog maar met pasjes of via internet betalen. Het hangt af van de consument: hoe snel is die bereid nieuwe elektronische betaalmiddelen te accepteren?'

Er zullen nieuwe betaalmiddelen komen. In Japan wordt al geëxperimenteerd met pinpasjes die radiogolven uitzenden. Je hoeft het pasje alleen maar in de buurt van een scanner te houden en je hebt betaald. Een andere noviteit is betalen met de mobiele telefoon. Katz: 'Cruciaal is dat de consument overtuigd moet zijn dat nieuwe betaalmiddelen net zo veilig zijn als de oude. Bij betalen via internet is dat razendsnel gegaan. We hebben het in dit gesprek veel over creditcardbedrijven gehad en niet altijd in positieve zin. Maar ik moet ze ook een compliment geven. Dankzij de inspanningen van Visa Card en MasterCard zijn we *on line* betalen in zeer korte tijd als behoorlijk veilig gaan beschouwen.'

**In Japan wordt
geëxperimenteerd
met pinpasjes die
radiogolven uitzenden**

Kleren maken de man

Verveeld loop ik achter mijn lege karretje door de supermarkt, tien stappen verwijderd van mijn werk. Het is half zes. Met tegenzin twijfel ik over wat het vandaag wordt: uitgebreid aan de slag met groenten, kruiden, vlees en rijst of toch maar een magnetronmaaltijd? Ik besluit me weer eens te laten leiden door de aanbiedingen en parkeer mijn karretje, om wat tempo aan te brengen tijdens dit supermarktspitsuur, even langs de zijkant. 'Meneer, kunt u me zeggen waar de balsamicoazijn staat?' vraagt een man van in de vijftig als ik naar de sauzen sta te turen. Verbluft kijk ik hem aan. 'Sorry, maar ik werk hier niet', stamel ik. 'O, ik dacht dat u de bedrijfsleider was', antwoordt de man, en hij draait zich onverrichter zake om. Een paar ogenblikken later, bij de toetjes: 'Meneer, ik kan de mozzarella niet vinden!' Dit keer is het een meisje van hooguit achttien. 'Jammer, maar ik werk hier niet', zeg ik, geïrriteerd nu. 'O sorry, ik dacht... u draagt een pak...' Ik gris snel een magnetronmaaltijd uit het schap en reken af.

Zo'n pak transformeert je kennelijk in een heel ander mens. Niet echt natuurlijk, maar voor de buitenwereld maakt het overduidelijk een groot verschil. Nog zo'n voorbeeld. Als ik tijdens de lunchpauze shampoo, wasmiddel of koekjes koop op de nabijgelegen Albert Cuyp: 'Wilt u er een zakje omheen, meneer?' U? Meneer? Dat zijn bepaald niet woorden die tegen me gezegd worden als ik hier op een vrije dag inkopen doe. Stiekem verdenk ik de koopmannen er ook altijd van dat ze aan meneren hogere prijzen vragen dan aan van die halve studenten in vrijetijdskleding, maar daar heb ik ze eerlijk gezegd nog niet op kunnen betrappen. Voor mijn werk hoef ik niet per se elke ochtend een pak uit de kast te trekken. Wel natuurlijk als ik afspraken buiten de deur heb of gasten ontvang, of op de foto ga, maar wie interesseert het nou of ik piekfijn gekleed achter mijn computer een hele dag nota's fabriceer of verslagen zit te typen? Op zulke dagen

kies ik voor iets dat gewoon lekker zit. Toch ben ik een heel enkele keer hard voor mezelf. Als ik vind dat ik al een tijdje niet hard genoeg opschiet op mijn werk, dwing ik mezelf op enige morgen me in dat pak te hijsen, ook staat er geen afspraak in mijn agenda. Je moest eens weten hoeveel voorde- ringen ik op zo'n dag maak! Kennelijk neem ook ik mezelf in pak toch wat serieuzer. •

Thijs Kettens is werkzaam als beleidsmedewerker betalingsverkeer bij DNB.

'Economie heeft toptalent nodig'

CPB-directeur Coen Teulings over de Nederlandse economie

Er werd de afgelopen jaren gedaan alsof Nederland het achterblijvertje van Europa was. Ten onrechte.

De Nederlandse economie presteert redelijk goed.

Dit zegt Coen Teulings, directeur van het Centraal Planbureau, in een gesprek over de economie en de naderende vergrijzing.

Hij maakt zich zorgen over de vrij forse aversie tegen Europa en het wegtrekken van toptalenten uit Nederland.

Rutger Vahl

Het waren hectische maanden voor het Centraal Planbureau (CPB). Het was weer verkiezingstijd. En dat betekent dat de Haagse rekenmeesters hun handen vol hadden aan de verkiezingsprogramma's. Zaten alle plannen financieel deugdelijk in elkaar? En welke economische effecten mochten van die mooie plannen worden verwacht?

Sinds de oprichting in 1945 doet het CPB economisch onderzoek in opdracht van beleidmakers, politici, maatschappelijke organisaties, wetenschappers en het publiek. Belangrijke aandachtsgebieden zijn onder meer de arbeidsmarkt, conjunctuur en marktordening. Het CPB werkt veel samen met andere onderzoeksinstituten. Ook met de Nederlandsche Bank. Zo werd dit voorjaar een gezamenlijk rapport gepubliceerd over de effecten van vermogensveranderingen op het gedrag van huishoudens. 'DNB beschikt over geavanceerde financiële modellen', zegt Coen Teulings, sinds mei 2006 directeur van het CPB. 'Wij kijken breder en hebben modellen over deelaspecten van de economie waar DNB weer minder in thuis is.'

Hoe werkt het CPB?

'Er bestaat een onuitroeibaar beeld dat hier een grote supercomputer staat met duizend knopjes waar wij maar aan hoeven te draaien of er rolt een mooie economische analyse uit. Mocht dat beeld ooit terecht zijn geweest, wat volgens mij niet het geval is, dan klopt dat toch zeker nu niet meer. Het CPB werkt met een groot aantal modellen voor verschillende terreinen. De uitkomsten uit die modellen gebruiken we voor tal van onderzoeken, maar ze vormen ook de grove input voor Saffier, het macro-economische model waarmee we onder andere de verkiezingsprogramma's doorrekenen. Daarnaast is er ook nog zoiets als gezond economisch verstand, bijvoorbeeld als we kostenbatenanalyses maken. Dan gaat het om economische afwegingen. Die analyses, onder meer op het gebied van onderwijs en infrastructuur, zijn de laatste jaren steeds belangrijker geworden voor het CPB. Dat is echt een trend binnen het bureau.'

Maakt u eens een analyse van de Nederlandse economie.

Hoe staat het land ervoor?

'We zijn de afgelopen vier jaar te somber geweest. Er werd ten onrechte gedaan alsof Nederland het achterblijvertje in Europa was. Wat er feitelijk gebeurde was dat Nederland in 2000 een extreme hoogconjunctuur had. Met het instorten van de aandelenkoersen kwamen onze pensioenfondsen in de problemen en moesten de premies fors omhoog. De recessie was dan ook grotendeels het gevolg van de stijgende pensioenpremies. Maar er was geen structureel probleem. Nederland heeft juist een economie die redelijk goed presteert, met een bevredigend groeicijfer.'

CPB-directeur Coen Teulings: 'We moeten beseffen dat Nederland heel veel te danken heeft aan de gemeenschappelijke markt.'

Als u zegt: 'We waren met z'n allen te somber', bedoelt u dan ook het CPB?

'Nee. Het CPB is de afgelopen jaren juist vrij gematigd geweest. Ik vond vooral het kabinet en de media te negatief.'

Wat is de kracht van de Nederlandse economie?

'De afgelopen twintig jaar is heel veel gedaan aan flexibilisering van de economie en sanering van de sociale zekerheid. Dat is redelijk geslaagd. Verder zijn sectoren blootgesteld aan verregaande marktwerking en privatiseringen. Ook dat is redelijk succesvol verlopen, denk aan KPN en PTT, twee florerende bedrijven. Maar er zijn ook punten die de komende jaren aandacht behoeven. De arbeidsmarkt bijvoorbeeld. Ouderen stoppen te vroeg met werken en dat is in het licht van de vergrijzing een groot probleem. Daarnaast heeft mijn voorganger, Henk Don, terecht opmerkingen gemaakt over de woningmarkt. Die is de politiek tot nu toe vergeten te hervormen.'

Kunt u iets explicieter zijn over noodzakelijke hervormingen op de woningmarkt?

'Dat kan ik wel, maar doe ik niet. Nee, je krijgt van mij geen uitspraak over de hypotheekrenteaftrek. Daar heb ik als CPB-directeur geen mening over.'

Kabinet en media waren te negatief over Nederlandse economie

Hoe waarborgen we onze economische groei in de toekomst?

‘Allereerst moeten bedrijfsleven en overheid blijven investeren in innovatie en kennis. Dat is erg belangrijk voor onze concurrentiepositie. Een tweede pijler onder toekomstige groei is goed onderwijs. Helaas zijn we qua onderwijsuitgaven in Nederland in de achterhoede geraakt. Maar ten minste zo zorgelijk is dat de toptalenten wegtrekken uit Nederland. Elke economie heeft mensen nodig die uitblinken. Verder is marktwerking een belangrijke stimulans voor de economie. De afgelopen jaren zijn goede stappen gezet, maar het kan nog beter. Ik denk aan maatregelen om kartelvorming tegen te gaan. En ook beheerste marktwerking in de zorg stimuleert de economie.’

Het CPB heeft berekend dat de financiële gevolgen van de vergrijzing, bij ongewijzigd beleid, groot zijn. Tot 2011 moet de overheid 15 miljard euro bezuinigen om AOW en zorg betaalbaar te houden. Hoe kan dat het beste gebeuren?

‘Er zijn drie richtingen. De overheidsfinanciën kunnen op orde worden gebracht door hogere belastingen of bezuinigingen. Daarnaast valt te denken aan maatregelen rond de AOW, zoals een verhoging van de pensioenleeftijd of ouderen laten meebetalen aan hun oudedagsuitkering. Ten derde kan de overheid de arbeidsparticipatie bevorderen. Meer mensen aan het werk betekent meer belastinginkomsten en minder uitkeringen.’

Zijn politieke partijen doordrongen van de ernst van het probleem?

‘Nou, als je naar de verkiezingsprogramma’s kijkt... Alleen D66 had daarin maatregelen opgenomen die een beetje in de buurt kwamen bij wat volgens het CPB noodzakelijk is. Hopelijk worden in het Regeerakkoord heldere afspraken gemaakt, want we leven echt op te grote voet.’

Geldt dat ook voor onze pensioenregelingen?

‘Nee. In Nederland sparen we voor pensioenen. Die zijn kapitaalgedekt, zoals dat heet, en dat is

een pensioenstelsel om trots op te zijn. Het maakt ons ook een aantrekkelijk vestigingsland voor bedrijven, want zij weten dat ze in de toekomst niet met enorme pensioenclaims geconfronteerd worden. Een punt van aandacht is wel dat pensioenen niet automatisch gecorrigeerd worden voor de inflatie. In feite weten mensen niet hoeveel geld ze op hun oude dag krijgen. Voor de economie is het beter om uit te gaan van reële pensioenen. De garanties bij een reëel pensioen zijn lager, maar de waarde is uiteindelijk groter dan bij een nominaal pensioen.’

Laten we de blik eens richten op Europa. Zijn we concurrerend genoeg als je ons vergelijkt met de Verenigde Staten en Azië?

‘In 2000 werd in Lissabon afgesproken dat Europa in 2010 de meest concurrerende economie ter wereld moest zijn. Dat halen we bij lange na niet, maar het is goed om ambities te hebben. Waar ik me zoals gezegd zorgen over maak, is de ‘brain drain’. In Nederland kijken de universiteiten naar elkaar, maar zij zouden moeten concurreren met topuniversiteiten in Europa, zoals universiteiten in de VS met elkaar de strijd aangaan.’

U heeft het over concurreren in een groot Europa. Niet echt een populair thema in Nederland.

‘De vrij forse aversie tegen Europa baart me zorgen. We moeten beseffen dat Nederland heel veel te danken heeft aan de gemeenschappelijke markt. Het anti-Europese sentiment zou op termijn zelfs grote nadelen kunnen hebben voor ons land. Economie is immers een kwestie van schaalgrootte. Wij kunnen met 16 miljoen consumenten echt niet op tegen de openheid van de Amerikaanse markt, die 300 miljoen consumenten telt en nauwelijks interne handelsbelemmeringen heeft. Nederlandse bedrijven – of dat nou in de energie is of telecom of vliegtuig-industrie – moeten meer blootgesteld worden aan concurrentie. Want dat stimuleert de economische groei.’

Prof. dr. Coen Teulings (1958) studeerde economie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij trad in dienst van de Stichting Economisch Onderzoek (SEO). Na zijn promotie, in 1990, werd hij onderzoeker bij de Koninklijke Academie van Wetenschappen en in 1995 hoofd van de afdeling Inkomensbeleid van het Ministerie van Sociale Zaken. Van 1998 tot 2004 was hij directeur van het Tinbergen Instituut en hoogleraar economie aan de Erasmus Universiteit. Dit jaar volgde Teulings Henk Don op als directeur van het Centraal Planbureau. Ook is hij één dag in de week hoogleraar. Teulings is actief lid van de PvdA en schreef mee aan het beginselprogramma van die partij. Hij zat in een adviescommissie voor de nieuwe WAO en in de commissie-Dijkstal over de salarisstructuur van politici en topambtenaren. Als voorzitter van de commissie-Teulings adviseerde hij over vernieuwing van het economieonderwijs in Nederland. Coen Teulings is getrouwd en heeft twee kinderen.

Nederland is geen eiland. In dat licht is de opkomst van China interessant. Het CPB heeft berekend dat dit niet slecht is voor de Nederlandse economie maar juist goed.

‘Dat is niet echt verbazingwekkend. De econoom David Ricardo had het in het begin van de 19de eeuw al over de comparatieve voordelen die ontstaan door vrijhandel. Wat ik opvallender vind is dat China maar weinig invloed heeft op de Nederlandse economie. Wat er in Polen gebeurt, heeft veel grotere effecten. Die fixatie op China begrijp ik niet goed.’

Bedrijfsleven en overheid moeten blijven investeren in innovatie en kennis

U heeft de regering in 2002 geadviseerd over het economieonderwijs. Uw conclusie: de lesboeken zijn blijven hangen in de jaren zeventig. Is er al iets verbeterd?

‘Er wordt gewerkt aan een examenprogramma waarin de nadruk niet ligt op de macro-economie maar op de werking van markten. Het vergt een extra inspanning van docenten, want de kennis daarvan is behoorlijk weggezakt. Maar hoe markten werken en hoe welvaart wordt herverdeeld, dat is de kern van het economievak.’

U bent econoom. Wie zijn uw voorbeelden en tot welke school behoort u?

‘Mensen die ik bewonder zijn Oliver Blanchard, Jim Heckman en Jean Tirol. Drie heel verschillende richtingen, maar economen die op basis van gedegen theorie over praktisch relevante zaken belangrijke bijdragen hebben geleverd. Ik reken mezelf niet tot een bepaalde economische school, maar ik voel me wel thuis bij de trend dat de vakgebieden economie, recht en sociologie versmelten. Dat is een goede ontwikkeling, omdat in het dagelijkse leven van mensen ook geen rigide scheidslijnen bestaan. Verder vind ik het onderzoek naar economische psychologie interessant. Wat maakt mensen gelukkig? Uit recent onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat werkloosheid mensen erg ongelukkig maakt. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een verlies van status. Een dergelijk inzicht werpt nieuw licht op de grondslagen van de economie. Het is goed dat ook DNB steeds meer oog heeft voor de psychologische kanten van de economie. In dat kader doet Henriëtte Prast erg goed onderzoek.’ •

Actief aandeelhouderschap van private equity fondsen

‘Durfkapitalisten zijn ‘sprinkhanen die bedrijven kaalvreten’, stelde de staatssecretaris van Financiën onlangs. Met die uitspraak ontlokte Wijn veel discussie over hedge funds en private equity. Over het gevaar en de toegevoegde waarde van private equity wordt verschillend geoordeeld. Die toegevoegde waarde wordt benadrukt door André Olijslager, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Participatiemaatschappijen (NVP). ‘Private equity fondsen beleggen in bedrijven om winst te maken. Daar is niets mis mee’, stelde hij tijdens een lezing bij

DNB. ‘Deze fondsen doen aan actief aandeelhouderschap, zijn sterk betrokken, zoals bij een familiebedrijf. Maar waar bij familiebedrijven de emoties vaak een rol spelen, zijn durfkapitalisten bij investeringen juist zeer rationeel gedreven.’ Volgens Olijslager zijn de investeringen gemiddeld een stuk winstgevender dan beleggingen in staatsleningen of in aandelen van beursgenoteerde ondernemingen. Dat het onderwerp sterk in de actualiteit staat en controversieel is, bleek wel uit het vele aantal vragen vanuit de zaal.

Monument voor Walraven van Hall: bankier van het verzet

Voor Walraven van Hall komt een monument. Op het Frederiksplein te Amsterdam, bij het

hoofdkantoor van de Nederlandsche Bank. Geen toevallige locatie, want in de oorlogsjaren wist Walraven van Hall, samen met zijn broer Gijs, via een ingenieus plan maar liefst 50 miljoen gulden uit de kluizen van de centrale bank te ontvreemden ten behoeve van het Nationaal Steun Fonds, de financiële motor van het verzet.

‘Die man verdient een monument’. Met die overtuiging zette Hans Weijers,

gepensioneerde huisarts, samen met vriend Loek van Buchem, gepensioneerde medicus, de stichting ‘Monument voor Walraven van Hall’ op. De stichting kreeg hulp toegezegd van DNB-president Nout Wellink en Joost Kuiper, lid van de Raad van Bestuur van ABN AMRO.

Onlangs zijn drie beeldend kunstenaars uitgenodigd om een ontwerp voor een monument te maken. Het monument moet verwijzen

naar de bijzondere inventiviteit van Walraven van Hall. Ook wel de ‘olieman’ genoemd, omdat hij ervoor zorgde dat het NSF, een grote organisatie van 2.200 man, als een goed geolieerde machine draaide en het verzetswerk financieel op de been hield.

Walraven van Hall speelde een onmisbare rol als bankier van het verzet. Een bijzondere man krijgt straks een bijzonder monument.

Congres over economische en financiële educatie Zorg voor 'fun' in het lesmateriaal

Het onderwerp *economische en persoonlijke financiële scholing van burgers* leeft. Althans onder centrale bankiers. Niet minder dan 300 deelnemers uit 40

landen, van Brazilië tot Korea, van Nigeria tot Nederland, togen naar Warschau voor een congres over dit onderwerp.

De financiële kennis is in vrijwel alle landen (schrikbarend) laag, zo bleek uit onderzoeken. In zijn openingswoord sprak de gouverneur van de Poolse centrale bank daarom van de plicht van centrale banken om in hun communicatie verder te gaan dan het monetaire beleid. 'Er is te veel onwetendheid onder het

publiek op een gebied dat daarvoor veel te belangrijk is. Daar is veel terrein te winnen.' Cathy Minehan, president van de Federal Reserve Bank van Boston, noemde economische en financiële educatie door centrale banken een vorm van verlicht eigenbelang. 'Het is belangrijk dat mensen begrijpen wat een centrale bank doet en wat de consequenties zijn van hun eigen financiële handelen. Dat maakt ze als burger effectiever en als consument verantwoord. En ze zijn veel eerder geneigd

om de acties van de centrale bank te ondersteunen. Mensen met meer economische en financiële kennis zijn optimistischer over hun toekomst. Dat is goed voor het vertrouwen en dus voor de economie en de samenleving.'

Drie lessen die naar voren kwamen: beperk de educatie niet tot middelbare scholieren maar zorg voor maatwerk naar veel meer groepen burgers; geef het materiaal een hoog fungehalte mee; en maak het de docent zo makkelijk mogelijk.

Valsgeldlaboratorium

Echt of vals? Dat is de vraag voor de bezoekers van het nieuwe valsgeldlaboratorium in het DNB Bezoekerscentrum. Valse en echte biljetten liggen door elkaar, en de kunst is om de valse eruit te halen. Ter voorbereiding krijgen bezoekers eerst uitleg over de echtheidskenmerken. Goed kijken, kantelen en voelen is de manier om op meerdere echtheidskenmerken te controleren en de valse biljetten eruit te halen.

Bron: *Perspekt, Haarlem*

Serie: DNB in Europa (deel 10)

Optimisme en scepsis – Quo vadis Europa?

Na eeuwen van bloedige strijd heerst in ons continent al zestig jaar een ongekende rust. En de inkomens zijn sinds WO II met liefst 800 procent gestegen. Wat Nout Wellink betreft verdient de Europese integratie de credits voor die unieke vrede en welvaart. ‘Alle reden om dóór te gaan, maar wel met overleg’, was zijn boodschap op het DNB-symposium ‘Europa: integratie versus identiteit’. Dat bleek het startschot voor een levendig debat over mitsen en maren, tussen optimisme en reserves.

‘Er wordt wel eens cynisch gedaan over Europa’, zette de DNB-president op 30 november het symposium in. ‘Het zou een versplinterd, stagnerend continent zijn dat niet tot besluitvorming kan komen. Maar de werkelijkheid is anders.’ Volgens Nout Wellink probeert ons continent zijn rijkdom, verscheidenheid én gemeenschappelijke achtergrond – eenmalig in de wereld – te behouden en zich tegelijkertijd gereed te maken voor de wereld van morgen. ‘Een wereld van snelle veranderingen, waar schaalgrootte en vérgaande samenwerking van grote betekenis zijn. Maar ingrijpende staatkundige vernieuwingsprocessen verlopen nu eenmaal altijd met horten en stoten.’

Ook moeten we ons niet laten ontmoedigen door de Nederlandse afwijzing van de Europese grondwet, vindt Wellink. Die beschouwt hij niet als een ‘nee’ tegen Europa, maar als uiting van onbehagen over hoe met Europa is omgesprongen, ‘bijvoorbeeld door ondoorzichtige besluitvorming’. Burgers voelen zich bovendien te weinig betrokken bij die besluitvorming. Weliswaar kiezen zij rechtstreeks het Europees

Parlement, maar dit heeft te weinig bevoegdheden om hun invloed zichtbaar te maken. Gebrek aan kennis speelt eveneens een grote rol. Beter geïnformeerde burgers blijken minder beducht voor Europese integratie. In dat opzicht noemde hij de geringe aandacht voor ‘Brussel’ in de recente verkiezingen opvallend en teleurstellend.

Europeaan én Achterhoeker

Dat het nee tegen de grondwet geen principiële afwijzing van Europa was, maar vooral een ‘even rustig aan-signaal’, baseert de bankpresident mede op de uitkomsten van een recent DNB-onderzoek. Twee op de drie Nederlanders blijken het EU-lidmaatschap wel degelijk een goede zaak te vinden. ‘De motivatie en inspiratie voor Europese samenwerking manifesteren zich het duidelijkst op economisch en monetair terrein’, meldde Wellink niet zonder trots. ‘Het vertrouwen in de euro neemt gestaag toe. En dat mag, na honderden jaren gewendheid aan de gulden, best een wonder heten.’

Maar de DNB-enquête bracht ook heel wat negatieve geluiden naar boven. Veel Nederlanders associëren Europa, ná de economische samenwerking, vooral met geldverspilling en bureaucratie. 'Daar kunnen we nuttige lessen uit trekken. Zo zou Europa alleen op die terreinen beleid moeten ontwikkelen waar de meerwaarde duidelijk is.' Als voorbeeld noemde Wellink het succesvolle monetaire beleid: waar iedereen een lage en stabiele inflatie wil, zorgt de Europese Centrale Bank consequent voor aantoonbare resultaten.

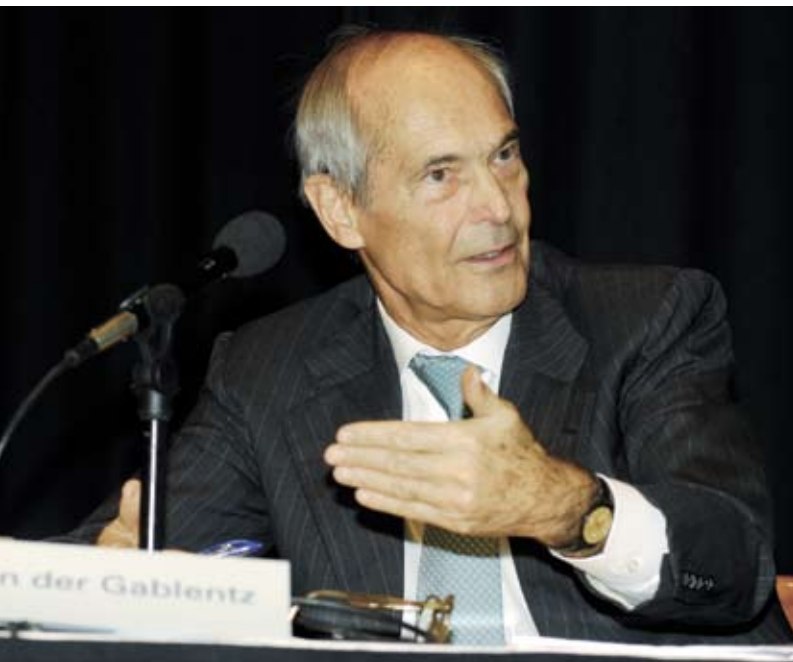
Door de internationalisering raken we echter ook het houvast kwijt aan wat we kennen, is nóg een conclusie uit het onderzoek. Het verdwijnen van de gulden en van 'echte Hollandse bedrijven' als Hoogovens en KLM, bijvoorbeeld, zit nogal wat Nederlanders hoog. Verder zijn veel mensen bang dat door de openstelling van onze grenzen hun baan en bestaanszekerheid worden bedreigd. 'Dat gevoelde verlies van houvast en identiteit maakt dat de meeste Nederlanders zich in de eerste plaats met hun eigen land of regio verbonden voelen', concludeerde Nout Wellink. 'En dat lijkt niet erg dienstig aan een nauwere Europese samenwerking. Maar... tegelijkertijd vinden steeds minder burgers dat een verdere overdracht van bevoegdheden aan Brussel afbreuk doet aan onze nationale identiteit. Kennelijk zijn we, temidden van alle globalisering, op zoek naar een nieuwe balans. Als we pragmatisch en functioneel kiezen voor een nationale én Europese aanpak, is het mogelijk zowel Europeaan als Nederlander als – in mijn geval – Achterhoeker te zijn.'

Het slagveld bij Waterloo

Maar, vervolgde schrijfster Nelleke Noordervliet in een gloedvol betoog over identiteit en integratie, 'als ik Europeaan ben, wat ben ik dan? Verscheidenheid kenmerkt Europa, maar het is niet gelukt een Europese identiteit te benoemen. Er wordt veel samen gedaan, maar het 'gevoel' is er niet. En is 'nationale identiteit' wel een hanteerbaar begrip? De individuele identiteit is op zichzelf al een keuzemenu. Tegenover een Amsterdammer ben ik Rotterdammer. Voor een Vlaming ben ik een 'Ollander'. En ja, in Amerika ben ik Europeaan. Maar heb ik daarbij een duidelijk beeld voor ogen?'

Noordervliet heeft haar twijfels bij de Europese integratie, zo bleek al snel. Zij voerde de held uit Stendhals La Chartreuse de Parme ten tonele. Deze Fabrice del Dongo had een mateloze bewondering voor Napoleon Bonaparte die, zoals bekend, op zijn eigen manier een fervent 'voorvechter' was van één groot Europa. 'Het avontuur brengt de jonge Milanees langs slinkse wegen naar het slagveld in de buurt van Waterloo, niet toevallig net onder Brussel. Daar verzamelt zich Europa. Maar: waar moet hij vechten? Waar is het front? Waar is de keizer?' Gedesilluseerd ploetert hij voort door de modder, tussen doden en gewonden, radeloos op zoek naar zingeving, aldus Noordervliet. 'Je bevindt je midden in de mêlee en je hebt geen overzicht. Je idealen zijn niets waard in de corrupte werkelijkheid. Ach Fabrice, mooie jongen, we begrijpen je zo goed.'

Otto von der Gablentz

Nelleke Noordervliet

Voorlopig is het economische deel van de Europese samenwerking het beste geslaagd, stelde de schrijfster. 'Maar er is geen enkele reden om aan te nemen dat in het kielzog van dat succes andere vormen van eenwording even wenselijk of noodzakelijk of succesvol zijn. Een grotere politieke eenheid en een krachtiger centraal bestuur stuiten op weerstand zolang die de kenmerken houden van het Brusselse labrynt.'

Europa is een vreemd bouwwerk, vindt Noordervliet. Er is zoveel aan verbouwd, aangeknutseld en bijgemetseld dat het de vraag is of de oude fundamenten het nog wel houden. 'Maar de moed en de visie om de boel te slopen en van de grond af op te bouwen, ontbreken. Het grondwettelijk verdrag was een voorbeeld van angstdenken en een heel klein beetje lippen dienst aan democratische principes. Intussen is de Europese Unie vlees noch vis en zou zij zichzelf als lid weigeren, mocht ze om toetreding vragen. Het democratische gehalte blijft ver onder de maat.'

Europa is de zondebok

Wát er Europees geregeld wordt, moet overeenstemmen met de democratische kernwaarden van onze nationale politieke systemen, besloot Nelleke Noordervliet haar speech. Waarna gespreksleider Felix Rottenberg een derde gast introduceerde. 'Otto von der Gablentz, oud-ambassadeur voor Duitsland in

Nederland. U hebt een halve eeuw bouwen aan Europa meege maakt. Met alle pech onderweg. Hoe kijkt ú ertegen aan?'

In de jaren vijftig besloten regeringen met vallen en opstaan om samen te werken en uiteindelijk samen te gaan, memoreerde Von der Gablentz. 'En inderdaad, toen heeft niemand het volk iets gevraagd. Maar: het werd wél beslist door democratisch gekozen vertegenwoordigers. Dat is het fenomeen van de representatieve democratie. Intussen willen 500 miljoen mensen in Europa meepraten, en daarvoor is dat referendum ingesteld. Het resultaat: twee landen kunnen alles stilleggen. Tja, dat is ook democratie. Maar in Duitsland hebben wij ervaren dat de meerderheid van een bevolking ook de democratie zélf kan afschaffen. Vandaar dat we gezegd hebben: geen referenda, we houden het strikt representatief.'

Volgens de oud-ambassadeur is het probleem niet dat Europa niet democratisch is, maar dat de democratieën van lidstaten puur nationaal gericht zijn. 'Politici hebben hun machtspositie alleen te danken aan de nationale kiezers. Daarom spreken ze tijdens verkiezingscampagnes louter over binnenlandse problemen. Het gevolg: Europa krijgt een miserabele doelgroep. Europa is de zondebok, of het interesseert niemand, maar hoe dan ook worden haar verdiensten niet erkend.' Politici zouden juist moeten benadrukken dat Europa hét verband is waarin ook een klein land over alle belangrijke zaken kan meepraten,

Nout Wellink

Felix Rottenberg

vindt Otto von der Gablentz. 'Met alle respect voor de natie-staat: in dit tijdperk van globalisering kun je, ook voor nationale kwesties, veel meer bereiken in een groter verband.'

Verschillende snelheden

Eén van Nout Wellinks kwaliteiten is optimisme, merkte Felix Rottenberg op. 'De problematische uitkomsten van die DNB-enquête weet u briljant te verwoorden tot iets positiefs. Is enige relativisering niet op zijn plaats?' Wellink bediende hem op zijn wenken. 'Hoe is in Amerika de monetaire unie tot stand gekomen? De kiem werd al gelegd in de 18e eeuw. Maar na een langdurig en rommelig proces, inclusief een faillissement van de centrale bank, was pas in 1935 echt sprake van één monetair beleid. 150 jaar... Vergelijk dat maar eens met Europa. Mijn tweede relativiserende opmerking: toen de Fransen hier in 1795 kwamen binnenwandelen, waren we een ongeorganiseerd stel-tje. Het heeft een hele eeuw geduurd voordat we hier een ordelijke samenleving op poten hadden. Als ik dan naar het hoge tempo van de Europese eenwording kijk, verbaast me dat enorm. Het gaat gewoon heel erg snel. Genoeg gerelativeerd?'

Restte het hete hangijzer van de toetreding van Turkije tot de EU. Volgens Nelleke Noordervliet maakt de discussie daarover in elk geval wel de frictie goed zichtbaar. 'Je ziet dat er ongelooflijk veel elementen meetellen. De geschiedenis, de toekomst,

de wereldsituatie... heel ingewikkeld. Ik denk dan: wees voorzichtig. Tegen de voortsnellende Europese trein moet je ook kunnen zeggen: rustig aan, hanteer verschillende snelheden.'

Maar het gaat ook rustig aan, wierp Von der Gablentz tegen. 'Met die toetreding is zeker tien tot vijftien jaar gemoeid. Als 61 procent van de Nederlanders tegen blijkt, dan is hun de verkeerde vraag gesteld. Die zou moeten luiden: zullen wij het perspectief van toetreding van Turkije gebruiken als een politiek middel om ervoor te zorgen dat een groot en belangrijk land in onze buurt zich ontwikkelt tot een democratie?'

Zaalgast Frits Bolkestein liet zich door die herformulering niet vermurwen: 'Ik ben tegen omdat Turkije te groot, te arm en te anders is. Toetreding zou de EU onbestuurbaar maken.'

Een levendig debat werd gevoerd, gevuld met scepsis en optimisme: Rottenberg besloot de bijeenkomst te 'schorsen'. 'Want ongetwijfeld wordt deze discussie voortgezet – straks in de hal en overal in Europa.' •

Financieel toezicht beweegt mee met de tijdgeest

Opener, meer risicogeorïenteerd en effectiever

Wat goed toezicht is, is niet in beton gegoten. Wat een decennium geleden goed was, kan inmiddels achterhaald zijn. De financiële wereld verandert en het toezicht beweegt mee. De accenten voor de komende jaren: heldere risicoprofielen, openheid en integriteit.

Rutger Vahl

Iedere burger is voor zijn financiële transacties en vorderingen, zoals spaartegoeden, pensioenrechten en verzekerde risico's, afhankelijk van de gezondheid van de financiële sector. Het belang daarvan kan moeilijk worden overschat. De financiële activa van de ongeveer 145 banken, 355 verzekeraars en 780 pensioenfondsen beslaan bijna zes keer het bruto binnenlandse product van Nederland. En de financiële sector biedt aan meer dan een kwart miljoen mensen werkgelegenheid.

Vertrouwen van burgers

Een stabiele en efficiënt werkende financiële sector is van groot belang voor het functioneren van de Nederlandse economie. Het omvallen van één enkele bank kan al negatief uitstralen

naar de gezondheid van andere financiële instellingen, via een dalend vertrouwen van het publiek of via het interbancaire betalingsverkeer waar niet nagekomen beloften van één partij een domino-effect tot gevolg kunnen hebben. Het toezicht van DNB op de financiële instellingen heeft tot doel de kans op ongelukken in de financiële sector te verminderen. Het belang ervan komt ook voort uit de speciale aard van financiële producten. In vergelijking met niet-financiële producten zijn de potentiële risico's voor consumenten groot: de waarde van financiële producten is vaak aanzienlijk en de levering ervan is vaak (veel) later dan de betaling, in tegenstelling tot de aankoop van producten als een boek of cd. Zo wordt de uitkering van het pensioen pas lange tijd na de betaling van de pensioenpremies geleverd. De aanschaf van dergelijke financiële producten berust op het vertrouwen van de burgers in de soliditeit en integriteit van de financiële sector. Aan het toezicht van DNB worden dan ook hoge kwaliteitseisen gesteld.

Veel incidenten bij financiële instellingen zijn gerelateerd aan niet-integer gedrag

de activiteiten van financiële instellingen, de vervlechting van bancaire en verzekeringsactiviteiten en de voortgaande innovatie van financiële producten – ook de risico's waaraan de financiële sector bloot staat zijn aan verandering onderhevig.

Ook in bredere zin zijn de uitdagingen waar toezichthouders zich voor gesteld zien velerlei en soms tegenstrijdig. Het gaat hierbij steeds weer om het zoeken naar een goede balans tussen de bescherming van het publiek en de vrijlating van haar keuzevrijheid, tussen lage kosten en hoogstaand maatwerk, tussen preventie en handhaving, tussen een gereguleerde beperking van risico's en de vrijlating van financiële ondernemingsruimte, en tussen openheid en gepaste discretie. Bij het afwegen van de diverse belangen is de mate van risicotolerantie in de samenleving een belangrijk uitgangspunt. De Nederlandse samenleving lijkt in internationaal verband een vrij grote weerstand tegen risico's te hebben. Hierbij bestaat een spanning tussen wat de maatschappij en politiek willen bereiken en wat men bereid is daarvoor in te zetten.

Risicogeorïenteerd

Op al deze zaken wordt ingegaan in een strategisch plan dat de komende vijf jaar zijn beslag krijgt onder de naam 'Visie op toezicht 2006-2010'. Meest in het oog springend is dat DNB zich meer zal richten op financiële instellingen die een verhoogd risico lopen. Dan gaat het bijvoorbeeld om banken met relatief weinig reserves om klappen op te vangen of om instellingen die nog maar kort bestaan. Hoe groter de kans dat een bank, verzekeraar of pensioenfonds in problemen komt en hoe groter de mogelijke impact daarvan op de financiële stabiliteit, hoe hoger het risicoprofiel. Financiële instellingen die hun zaakjes goed op orde hebben en weinig risico's nemen, hebben minder toezicht nodig. Maar dat betekent niet dat zij zich aan het oog van DNB onttrekken. Uitgangspunt blijft dat iedere burger, waar hij ook spaart, belegt, verzekerd is of pensioen opbouwt, er vanuit kan gaan dat zijn geld in goede handen is. Al hebben burgers ook een eigen verantwoordelijkheid aan wie ze hun geld toevertrouwen.

Met behulp van het risicoanalysemodel FIRM zal DNB actief toezicht houden op elke financiële instelling in Nederland, groot of klein. Zo moeten alle banken, verzekeraars en pensioen-

Intensiever toezicht waar dat nodig is, minder intensief toezicht waar dat kan

fondsen periodiek rapporteren over hun financiële kerncijfers. DNB wil sneller inzicht hebben, zodat een actueel beeld wordt gegeven van de situatie. Instellingen met een hoog risicoprofiel zullen niet alleen periodiek moeten rapporteren, zij zullen door DNB ook vaker bezocht worden om te laten zien hoe zij hun risico's beheersen. Nieuwe banken, verzekeraars of pensioenfondsen zullen de eerste jaren van hun bestaan intensiever worden gevolgd. Zolang hun financiële cijfers goed zijn zal DNB instellingen met een laag risicoprofiel slechts eens per jaar bezoeken en verder steekproefsgewijs.

Speerpunten

Intensiever toezicht waar dat nodig is, minder intensief toezicht waar dat kan. Door meer onderscheid te maken tussen instellingen met een hoger en een lager risicoprofiel kan DNB beter prioriteiten stellen, wat leidt tot een efficiëntere en flexibelere inzet van mensen en middelen. Daarmee wordt ook tegemoet gekomen aan een wens van financiële instellingen.

Onderscheid in risicoprofielen is niet de enige manier om het toezicht effectiever te maken. DNB gaat ook veel aandacht geven aan actuele risico's die de instellingen overstijgen. Er worden onderwerpen benoemd die extra in de schijnwerpers worden gezet. Door deze thema's continu te benadrukken, worden financiële instellingen zich bewust van risico's waarop zij in hun dagelijkse bedrijfsvoering wellicht wat minder gespitst zijn.

Een speerpunt in de afgelopen periode waren bijvoorbeeld de lage rente en de effecten hiervan op de toekomstige verplichtingen van levensverzekeraars en pensioenfondsen. In de komende periode is het onderwerp 'integriteit' een speerpunt. Uit onderzoek is gebleken dat veel incidenten bij financiële instellingen gerelateerd zijn aan niet-integer gedrag van bestuurders en medewerkers. Een oorzaak van die toename van het aantal gesignaleerde incidenten is dat geldstromen met een dubieus karakter zijn gegroeid. Daarbij lijken financiële instellingen het belang van een goed intern integri-

teitstoezicht in een veel vrijere marktomgeving te onderschatten. Het feit dat DNB het integriteitstoezicht heeft aangescherpt speelt waarschijnlijk ook een bescheiden rol.

Meer openheid

Een andere pijler onder het vernieuwde toezicht is openheid. In toenemende mate verwacht de samenleving dat bedrijven en organisaties inzicht geven in hun beleid en verantwoording afleggen over de keuzes die zij maken. Dat geldt ook voor de financiële sector en de toezichthouder. DNB is ervan overtuigd dat meer openheid over de aanpak, de resultaten en de kosten/baten van het toezicht leidt tot een betere kwaliteit. Door veel te communiceren, met instellingen maar ook met het publiek, wordt immers een cultuur bevorderd waarin het belang van goed toezicht en risicobeheersing als vanzelfsprekend geldt ('vreemde ogen dwingen'). Openheid geldt trouwens ook voor DNB zelf. Zo zal zij meer communiceren over de toezichtstrategie, (nieuwe) regelgeving en haar eigen functioneren.

Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) concludeerde in 2004 dat het toezicht van DNB van hoog niveau is en in zeer vergaande mate voldoet aan internationale normen. Maar het IMF had wel een aantal verbeterpunten. Aan de belangrijkste – meer transparantie en een verdere doorvoering van risicogeoriënteerd toezicht – geeft DNB nu ruimschoots gehoor. Het financiële toezicht in Nederland bevindt zich daarmee in de voorhoede van een internationale ontwikkeling, waarbij risicogeoriënteerd toezicht en openheid steeds meer de norm worden. •

U heeft een vraag?

Vragen van consumenten en het antwoord van de Informatiedesk.

Uw uitvaart regelen

U kunt uw uitvaart op verschillende manieren regelen. Maar niet iedere regeling is een verzekering. Weet daarom goed welke verplichting u aangaat en wat u ervoor terugkrijgt.

Margot Brautigam

Uitvaartverzekeraars

Wanneer u uw uitvaart wilt verzekeren zijn er grofweg twee mogelijkheden: een verzekering in geld of natura. Bij een verzekering krijgt u bij overlijden een van te voren afgesproken bedrag uitgekeerd, dat is vastgelegd in de polisvoorwaarden. Het geldbedrag is vrij te besteden. Het is niet verplicht daarmee de uitvaartkosten te betalen.

Bij een natura-uitvaartverzekering is er een uitkering in natura bij overlijden. Hierbij is de verzekeraar verantwoordelijk voor de kosten maar ook voor het regelen van een uitvaart. In de polisvoorwaarden staat beschreven wat er precies wordt vergoed: wel of geen koets, wel of geen koffietafel.

Andere uitvaartorganisaties en uitvaartverzorgers

Behalve verzekeraars zijn er ook andere uitvaartorganisaties. Zij bieden hun leden tegen betaling een toekomstige uitvaart in geld of natura. Deze uitkering is echter geen afdwingbaar recht: er is dus geen sprake van een verzekering en daarom staat zo'n organisatie niet onder toezicht van DNB.

Tot slot zijn er nog uitvaartverzorgers. Zij verzorgen begravingen maar mogen zelf geen verzekeringen aanbieden tenzij zij hiervoor een vergunning hebben van DNB. In veel gevallen werken zij samen met een verzekeraar.

Toezicht op verzekeraars

Verzekeraars moeten over een vergunning beschikken om verzekeringen te mogen aanbieden. Dit geldt ook voor bijna alle aanbieders van uitvaart- en levensverzekeringen. Op deze verzekeraars wordt toezicht gehouden door de Nederlandsche Bank (DNB), waarbij wordt gekeken of zij goed bestuurd worden, financieel gezond zijn en zich houden aan de regels. Of een verzekeraar onder toezicht staat kunt u nagaan in het register Verzekeraars op onze website (www.dnb.nl). •

Vragen?

Voor meer informatie kunt u bellen met de Informatiedesk op werkdagen van 09.00 tot 17.00 uur.
Telefoon: 0900 – 520 0520 (35 cent per gesprek).
U kunt ook een e-mail sturen naar info@dnb.nl.
Website: www.dnb.nl.

'Gezag moet je verdienen'

Afscheid van Sierd de Wilde: Bankman in hart en nieren

Valutamarktbeleid, betalingsverkeer, financiële markten: alles wat Sierd de Wilde bij DNB had gedaan, kwam samen in zijn functie als divisiedirecteur Toezicht. Aan de vooravond van zijn pensioen blikt hij terug op ruim dertig jaar DNB. 'Ik heb de illusie, maar ik hoop dat het meer is dan dat, dat wij gezag hebben weten op te bouwen als instituut en als toezichthouder, en ik hoop dat ik daar mijn steentje aan heb bijgedragen.'

Marijke Hoogendoorn

Sierd de Wilde is sinds 1973 verbonden aan DNB, vooral in leidinggevende en beleidsfuncties. Na zijn militaire dienst begon hij als econoom bij de afdeling voor het valutamarktbeleid. Sinds 1999 is hij als divisiedirecteur verantwoordelijk voor het toezicht op de (kleinere) banken en andere financiële instellingen zoals effecten- en beleggingsinstellingen en geldtransactiekantoren. Een enerverende periode, zeker met het faillissement van Van der Hoop bankiers NV.

Een kompas siert uw werktafel. Waarvoor?

'Dat kompas is uitgereikt bij de fusie met de Pensioen- en Verzekeringkamer (PVK). Als het symbolisch bedoeld is, dan is het wel een merkwaardig symbool. Waar een kompas consequent naar het noorden moet wijzen, heeft dit kompas de onhebbelijkheid je alle kanten op te sturen. Je moet er dus niet op gaan varen! Maar op mijn bureau past het goed naast de foto van het zeiljacht, dat mijn vrouw en ik samen hebben gebouwd.'

Op uw kamerdeur hing altijd een bord met de wisselkoersen. Menigeen herinnert zich dat uit uw tijd bij de Afdeling Geld- en kapitaalmarkt, de jaren '77-'92.

'Op dat bord hield ik met krijt de rentetarieven bij. Bij elkaar heb ik zo'n zestien jaar in de sfeer van de financiële markten gewerkt, met veel plezier. Het aardige is de mix van beleid en praktijk, en dat op een gebied dat gold als één van de kerntaken

van de centrale bank in een soms nogal hectische wereld. De lijnen waren daardoor erg kort; voor bureaucratie en hiërarchie was geen tijd! Bovendien had je veel contact met het markt-personeel, en dat is een slag mensen dat mij wel ligt: recht door zee, geen gezeur.'

Hoe onafhankelijk was het monetaire beleid in die tijd? Volgde DNB niet grotendeels de Duitse centrale bank?

'Over de onafhankelijkheid van ons monetaire beleid is in die tijd veel gezegd en geschreven, meestal in termen van relativisering. Formeel waren we onafhankelijk, maar eigenlijk volgden we slaafs de Duitsers. Maar als we een kans zagen om iets anders te doen dan Duitsland, dan grepen we die graag aan. Ik herinner me een gelegenheid waarbij wij onafhankelijk van de Duitsers onze tarieven verlaagden en dat onze directie daarover werkelijk uitgelaten was, wat op zich al heel bijzonder was.

We hebben op enig moment een obligatieportefeuille opgebouwd, niet eens zozeer om een onafhankelijk monetair beleid te voeren, maar voornamelijk omdat we dachten dat beïnvloeding van de lange rente een ondersteuning zou kunnen betekenen voor het geldmarktbeleid. Als ik het me goed herinner, is de portefeuille maar één keer ingezet. Later werd vastgesteld dat het bij nader inzien toch niet zo'n goed idee was. De portefeuille moest toen weer afgebouwd worden, maar daarbij hadden we de pech dat de rente opliep en dus de koersen van de obligaties daalden. Hoewel het niet dramatisch was, hebben we daarbij wel verlies moeten nemen.'

En toen kwam er een nieuw betaalsysteem: TOP. Hoe nauw was u daarbij betrokken?

‘Goede herinneringen heb ik aan de invoering van TOP, het nieuwe betaalsysteem van DNB; een systeem voor de afhandeling van de betalingen die de banken via hun rekeningen bij DNB aan elkaar doen om particuliere betaalopdrachten uit te voeren, én voor de afwikkeling van hun transacties in de financiële markten. Samen met het TOP-ontwikkelteam heb ik vele ongebruikelijke uren op kantoor doorgebracht, in de avonden, in de weekeinden. Het heeft iets heel speciaals om dat zo mee te maken, en te ervaren hoe enthousiast en gedreven mensen met hun werk bezig zijn, maar ook hoe kwaad je kunt worden als anderen daar geringschattend over doen.

Ten minste zo gedenkwaardig was onze betrokkenheid bij de zogenoemde chipcard-oorlog tussen de Postbank met de chipper en de overige banken die voor de chipknip stonden. Als waarnemer in het interbancaire betalingsverkeersoverleg én als toetsers van de veiligheid en betrouwbaarheid van die nieuwe betaalmiddelen waren wij betrokken bij deze oorlog. Zelden heb ik zoveel emotie meegemaakt in bankenland.’

Zelden heb ik zoveel emotie meegemaakt in bankenland als bij de chipcard-oorlog

De verantwoordelijkheden in de driehoek van bank, klanten en toezichthouder behoren evenwichtig te zijn verdeeld

Vervolgens stapte u over naar Toezicht. U heeft gewerkt op alle kerntaken van DNB. Waar ligt uw hart nu echt?

‘De stap naar Toezicht zette ik graag. Ik had het gevoel dat alles wat ik tot dan bij DNB gedaan had, keurig samen zou komen bij Toezicht, in het bijzonder bij het toezicht op banken. En dat is ook zo gebleken. Wat ik snel merkte was dat je als centrale bankier weliswaar altijd al een speciale verhouding hebt met je omgeving, maar dat dit in nog sterkere mate geldt voor de hoedanigheid van toezichthouder. De wetgever heeft je bekleed met macht en instrumenten om die macht uit te oefenen, en dat weet men. Ik houd overigens niet van het woord ‘macht’; liever spreek ik van ‘gezag’, in het besef overigens dat je het laatste moet verdienen. Gezag heb je nog niet als je met macht bekleed bent, alleen als je verstandig, behoedzaam en gepast met macht omgaat, krijg je na verloop van tijd gezag. Ik heb de illusie, maar ik hoop dat het meer is dan dat, dat wij gezag hebben weten op te bouwen als instituut en als toezichthouder, en ik hoop dat ik daar mijn steentje aan heb bijgedragen.’

Het faillissement van Van der Hoop bankiers NV (Van der Hoop). Heeft het u geraakt? Wat heeft u ervan geleerd?

‘Hoewel je weet dat zoiets kan gebeuren, ga je als toezichthouder toch uit van de continuïteit van de onder toezicht staande instellingen. Het is dan een traumatische ervaring als het ergens mis gaat, ook al zijn er volstrekt rationele verklaringen voor te geven. Het komt in ons land gelukkig weinig voor dat een bank failliet gaat, de voorlaatste bankfaillissementen waren aan het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Maar het kan dus gebeuren!

Afgezien van de hectiek rond de meer operationele aspecten van zo’n gebeurtenis die nog steeds doorlopen, ben ik vooral geraakt door de vragen die er gesteld worden en de verwijten die je worden gemaakt. Natuurlijk stel je in de eerste plaats jezelf de vraag of je toezicht wel voldoende is geweest, of je wel krachtig genoeg hebt ingegrepen toen dat nodig was, en of je dat kunt uitleggen aan de buitenwereld. Al heel snel na het faillissement hebben wij in een rapport verantwoording afgelegd en die vragen over ons toezicht proberen te beantwoorden met feiten en analyses.

Wat mij in het verlengde hiervan ook geraakt heeft is de heftigheid van de verwijten die ons worden gemaakt. Achter deze verwijten gaan in onze ogen misverstanden schuil over wat wel en niet van een toezichthouder verwacht mag worden. Zo is het een misverstand dat wij als toezichthouder min of meer garanderen dat een bank niet failliet kan gaan, en dat een bank voor alles wat zij doet onze toestemming nodig heeft. Dergelijke misverstanden zijn aan de ene kant wel begrijpelijk, gezien de zeldzaamheid van bankfaillissementen in ons land, maar aan de andere kant duidt het ook op een miskenning van de eigen verantwoordelijkheid van de bank zelf en haar klanten.

De verantwoordelijkheden in deze driehoek van bank, klanten en toezichthouder behoren evenwichtig te zijn verdeeld. Zo heeft de wetgever dat ook altijd bedoeld, maar in dit soort omstandigheden zie je dat mensen daar toch verschillend over denken en er andere verwachtingen over hebben. Eén van de lessen is dan ook dat we keer op keer duidelijk moeten maken wat er wel en niet van ons verwacht mag worden. Ondertussen moeten we natuurlijk ons werk als toezichthouder zo goed mogelijk blijven doen, en als er lessen te trekken zijn over hoe we hebben gehandeld, dan zullen we die ook ter harte moeten nemen, net zo goed als we ons voortdurend moeten afvragen of de manier waarop we de dingen doen nog wel voldoende effectief is.’

Wat gaat u missen?

‘Aan alles komt een einde. Ik zal dingen missen, maar ook veel goede herinneringen als iets heel kostbaars meenemen. Goede herinneringen heb ik aan de vele contacten binnen en buiten DNB. Ik ben niet het soort manager dat enkel opdrachten geeft of coördineert, ik houd me graag, zonodig diepgaand, bezig met de dingen die er spelen. Daar hoort bij dat ik mijn collega’s erbij betrek en van hun kennis en inzichten profiteer. Ik heb ook geleerd dat zoiets minder goed werkt wanneer je mensen laat opdraven. Ik bleef dan ook niet in mijn kamer zitten, maar zocht de mensen op.’ •

01-01-07:

Wet op het financieel toezicht en de Pensioenwet gaan in

Per 1 januari 2007 worden twee nieuwe wetten ingevoerd, de Wet op het financieel toezicht en de Pensioenwet. Doel is meer transparantie en een betere aansluiting bij de ontwikkelingen in de samenleving en de 'markt'.

Roland de Graauw

Een grote hoeveelheid wet- en regelgeving wordt per 1 januari vervangen door één omvangrijke wet: de Wet op het financieel toezicht (Wft). Daarmee maakt de oude sectorale benadering plaats voor een functionele. Dit sluit aan bij de ontwikkelingen in de praktijk van het financieel toezicht, waar een scherpe afbakening tussen de verschillende sectoren niet meer wenselijk bleek. Door de nieuwe wet krijgt het onderscheid tussen prudentieel toezicht door de Nederlandsche Bank (DNB) en gedragstoezicht door de Autoriteit Financiële Markten (AFM) een betere wettelijke basis.

Bij de totstandkoming van de wet hadden DNB, de AFM en de 'markt' een adviserende rol. Bovendien waren de twee toezichthouders verantwoordelijk voor het opstellen van lagere, vooral technische, regelgeving onder de Wft. Ook Bazel II moest geïmplementeerd worden.

Meer transparantie

Uitgangspunt van de Wft is vooral het vormen van een transparanter en toegankelijker geheel. De Wft bestendigt de overgang van rule-based naar principle-based regelgeving: exact omschreven regels die instellingen stipt moeten volgen, maken plaats voor meer algemeen geformuleerde normen (principles) waaraan de instellingen zelf invulling moeten geven. Helemaal nieuw zijn de veranderingen overigens niet, omdat het functionele model al langere tijd in de praktijk wordt toegepast.

Er is een aparte Invoerings- en aanpassingswet opgesteld, die uitgaat van de regel van 'onmiddellijke inwerkingtreding': de Wft is daarom per 1 januari 2007 van toepassing op alle nieuwe én bestaande situaties. De oude wetten vervallen op die datum.

Op 1 januari treedt eveneens de Pensioenwet in werking. Met deze wet wordt het Financieel Toetsingskader (FTK) verplicht voor alle pensioenfondsen. Verder wordt goede voorlichting een wettelijk recht voor de deelnemers van pensioenfondsen.

Waarborgen tegen dubbel toezicht

Het gedragstoezicht wordt door de AFM uitgevoerd, terwijl het materieel en prudentieel toezicht in handen van DNB blijven. Net als de Wft bevat de Pensioenwet waarborgen tegen dubbel toezicht. Op verzoek van de Tweede Kamer zal de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid binnen vijf jaar een evaluatie van de Pensioenwet naar de Kamer sturen, waarin onder andere wordt gekeken naar de samenwerking tussen DNB en AFM en of er geen overlap in hun activiteiten plaatsvindt.

Begin 2007 start DNB op haar website een informatieloket: Open Boek Toezicht. Dit loket is bedoeld voor iedereen die de nieuwe wet- en regelgeving raadplegen en op snelle en eenvoudige wijze inzicht wil krijgen in de toepassing daarvan in de praktijk. •

Communicatie als monetair instrument

Het juiste woord, de juiste renteverwachting

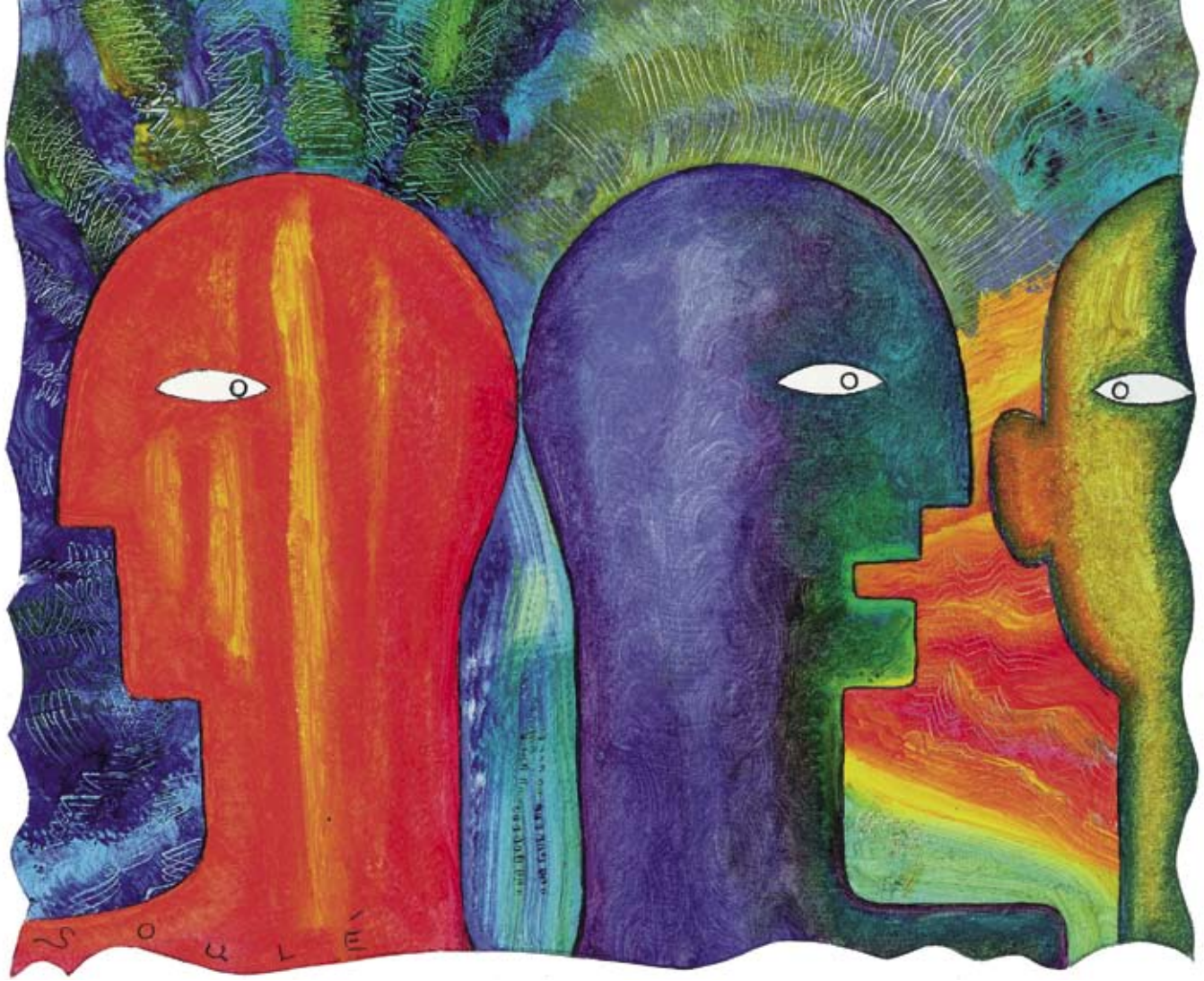

Als een centraal bankier het woord 'rente' in de mond neemt, hangt de hele financiële wereld aan zijn lippen. 'Omdat elk woord op een goudschaaltje wordt gewogen, is het extreem belangrijk hoe een centrale bankier communiceert', stelt David-Jan Jansen. Hij promoveerde onlangs op de communicatie van Europese centrale bankiers.

Erica Verdegaal

'Je moet de markt verrassen, anders heeft het geen effect', luidde het credo onder centrale bankiers tot tien jaar terug. Dat standpunt is verlaten. Tegenwoordig staat transparantie hoog in het vaandel van de centrale banken in de Europese landen en de VS. Die transparantie houdt in dat een centrale bank de financiële markten en het publiek duidelijk uitlegt waar ze naar streeft, wat dat doel beïnvloedt en wat men wil doen om het doel te bereiken. Maar hoe breng je dat goed over? En hoe pakken de Europese centrale bankiers dat aan in de praktijk?

Deze vraagstukken waren onderwerp van het onderzoek van David-Jan Jansen, als econoom werkzaam bij DNB. In oktober promoveerde hij aan de Rijksuniversiteit Groningen. 'Centrale banken zijn steeds meer doordrongen geraakt van het belang van communicatie', legt Jansen uit. 'Via communicatie kun je verwachtingen beïnvloeden. Tegenwoordig worden de uitspraken, aankondigingen en meningen van Europese centrale bankiers direct openbaar gemaakt via persconferenties, speeches, interviews en eventueel de notulen van vergaderingen.

Communicatie biedt centrale banken een extra handvat om de inflatie onder controle te houden

Zo is communicatie een instrument geworden om economische besluitvormingsprocessen te beïnvloeden. Communicatie biedt centrale banken als het ware een extra handvat om de inflatie onder controle te houden.’

Woorden en daden

Maar dan moet die communicatie wel optimaal zijn. Om die reden onderzocht Jansen de structuur, inhoud en effectiviteit van de communicatie van beleidsmakers van Europese centrale banken van januari 1999 tot en met mei 2002, de beginperiode van de Europese Economische en Monetaire Unie (EMU). Materiaal voor zijn studie vormden in de pers geciteerde uitspraken van de directie van de Europese Centrale Bank (ECB), de presidenten van de nationale Europese centrale banken en van hoggeplaatste functionarissen van de Bundesbank. Analyse

daarvan leidde tot een aantal interessante conclusies. Zo bleek dat het publiek uit de uitspraken van de beleidsmakers van centrale banken niet altijd kon opmaken welke rentebeslissingen de ECB zou gaan nemen. Jansen: ‘Vanuit het oogpunt van transparantie is het belangrijk dat woorden en daden met elkaar in overeenstemming zijn. Als dit lange tijd niet zo is, kan dit je geloofwaardigheid schaden.’ Verder voegde de informatie uit de uitspraken van de centrale banken niet duidelijk iets toe aan de economische ontwikkelingen die toen plaatsvonden. ‘Als je wilt dat centrale bankiers in hun communicatie meer informatie geven dan de markten elders al kunnen vinden, kun je dit als een gemis ervaren.’ Ook bleek dat de timing van de communicatie niet altijd gelukkig was. Jansen: ‘Ondanks afspraken vlak voor vergaderingen om geen uitspraken meer te doen over het monetaire beleid, kwam dit toch nog geregeld voor.’

Koers van de euro

De periode van Jansens onderzoek omvat ook de introductie van de girale euro in 1999. Na die invoering daalde de euro een tijd ten opzichte van de dollar, tot verdriet van de Europese centrale bankiers. Ze benadrukten daarom vaak dat de euro was ondergewaardeerd en dat de koers weer zou bijtrekken, wat uiteindelijk inderdaad gebeurde. Toch blijkt uit Jansens onderzoek dat die geruststellende uitspraken van bankpresidenten er niet direct toe hebben geleid dat de euro ten opzichte van de dollar weer steeg. Jansen: 'Er is geen bewijs dat de euro steeg op de dagen van deze uitspraken van de ECB. Die uitspraken over de eurokoers hebben wel geleid tot meer koersfluctuaties, maar het koersniveau veranderde niet. Hieraan zie je duidelijk dat de communicatie van de ECB wel overkwam, maar dat marktpartijen zoekend waren naar de precieze betekenis ervan.'

Op een goudschaaltje

Kan het beter? Anders gezegd: hoe brengt een centrale bank de inflatie en de inflatieverwachtingen op de juiste manier over naar het publiek? Jansen: 'Het is een beetje een dooddoener, maar dat hangt waarschijnlijk sterk af van de situatie. Elk land heeft een ander beleid en andere instituties. En elk doel vereist een eigen soort communicatie. Zo vereist het constant houden van de rente mogelijk andere communicatie dan een rentewijziging. Daar zijn al wel ideeën over, maar die zijn nog niet uitgekristalliseerd.' Wel moet communicatie volgens Jansen een voortdurend proces zijn om de onzekerheden in de financiële markten te kunnen minimaliseren. 'Een centrale bank moet continu aangeven waar die staat. Maar omdat elk woord op een goudschaaltje wordt gewogen, is het extreem belangrijk hoe een centrale bankier communiceert en welke formuleringen hij gebruikt. Dit zijn zaken die nog volop in onderzoek zijn, zo blijkt uit de literatuur. Dat maakt het niet gemakkelijk om een effectief communicatiebeleid op te zetten.'

Het publiek

Maar daar wordt hard aan gewerkt. Het onderwerp communicatie 'leeft' sterk onder centrale banken en wetenschappelijke onderzoekers, weet Jansen. 'Er zijn onderzoekers mee bezig bij de ECB, de Bank of England en de Federal Reserve (Fed). Bij DNB heeft Maria Demertzis onlangs een vervolgonderzoek gedaan. In haar recent verschenen 'Working paper 'The role of expectations in monetary policy' toont zij aan dat niet alleen de rente maar ook de verwachtingen van het publiek bepalend zijn voor het effect van monetaire beleidsbesluiten. Een voorbeeld. De Europese Centrale Bank wil volgend jaar een inflatiepeil van 2%. Dit doel, zo blijkt uit de studie, bereikt men niet vanzelfsprekend met een renteaanpassing alleen. Want als de

Het constant houden van de rente vereist mogelijk andere communicatie dan een rentewijziging

mensen niet geloven dat de centrale bank een inflatiepeil van 2% kan bereiken, dan gebeurt het eenvoudigweg niet. Gelooft het publiek het wel, dan gebeurt het wel.

Tegenstrijdige communicatie

In de economische wetenschap is het type onderzoek van Jansen vrij nieuw. 'Vroeger werkten economen uitsluitend met cijfers en getallen, maar in mijn onderzoek beoordeel ik gesproken tekst en de impact daarvan. Dat is belangrijk en interessant, maar de echte *hard core* macro-economen kijken hier nog wat vreemd tegenaan.' Jansen weet zeker dat dit onderzoeksterrein voorlopig belangrijk zal blijven. 'Zowel centrale banken als wetenschappers raken er steeds meer van doordrongen hoe belangrijk communicatie kan zijn.' Ook Jansen zelf werkt aan een vervolgonderzoek en aan een inventarisatie van de huidige kennis en de nog openstaande onderzoeksvragen op zijn werkterrein. 'We willen nog beter kunnen begrijpen hoe verwachtingen tot stand komen. Hoe vormt een handelaar of een analist verwachtingen en wat speelt daarbij een rol? Kijkt men vooral naar het verleden? Hoe reageert men op communicatie? En wat zegt dat over de wisselwerking met de monetaire beleidsmaker?'

Jansens grootste wetenschappelijke belangstelling betreft de mogelijk schadelijke effecten van tegenstrijdige communicatie door centrale banken. 'Ik probeer nader uit te werken of tegenstrijdige communicatie leidt tot meer volatiliteit in financiële markten of tot het feit dat markten minder goed beslissingen kunnen voorzien. Voor een centrale bank is het heel belangrijk om dat te weten.' •

De promotiestudie 'Communication by euro area central bankers: structure, information and effectiveness' door David-Jan Jansen is verkrijgbaar via D.Jansen@dnb.nl

Working paper nr 118 – 'The role of expectations in monetary policy' van Maria Demertzis is te downloaden op www.dnb.nl (kies DNB Working papers bij Onderzoek en statistiek)

De seminars zijn een platform voor economisch wetenschappelijk onderzoek. Binnen- en buitenlandse wetenschappers bespreken er hun onderzoeksresultaten.

Samenvatting seminar van 17 oktober 2006:
'Is bad news about inflation good news for the exchange rate?' door Richard Clarida (Columbia University).

Slecht nieuws over inflatie is doorgaans goed nieuws voor de wisselkoers. Een hoge inflatie gaat gepaard met een stijging van de wisselkoers, althans in landen waar het monetaire beleid is gericht op prijsstabiliteit. Dit blijkt uit het onderzoek van Professor Richard Clarida, één van de grondleggers van de 'Nieuw Keynesiaanse' theorie.

Volgens de Nieuw Keynesiaanse theorie bestaat de economie uit enkele met elkaar samenhangende markten die vraag en aanbod onmiddellijk in evenwicht brengen. Tegelijkertijd wordt er rekening mee gehouden dat lonen en prijzen rigide zijn. En dat verwachtingen voor de toekomst bepalend zijn voor het gedrag van consumenten, producenten en beleggers. Binnen dit theoretische raamwerk onderzoekt Clarida hoe te verklaren valt dat een munt doorgaans in waarde stijgt als de inflatie hoger uitvalt dan was verwacht.

Volgens de traditionele theorie *daalt* de wisselkoers van een munt juist na een opwaartse inflatieschok, omdat een tijdelijk hogere inflatie leidt tot een permanent hoger prijspeil. Dat hogere prijspeil zou gepaard moeten gaan met een lagere wisselkoers omdat de prijzen van artikelen (omgerekend in bijvoorbeeld de Amerikaanse dollar) gelijk moeten zijn in landen met verschillende valuta.

Echter het onderzoek van Clarida laat wat anders zien. Centrale banken gericht op prijsstabiliteit verhogen de monetaire beleidsrente juist sterk in reactie op een (positieve) inflatieschok. Hierdoor wordt de desbetreffende munt aantrekkelijker voor internationale beleggers en stijgt de wisselkoers. De prijsstijging van artikelen is relatief lichter dan in het geval van een soepeler monetair beleid. Die geringere prijsstijging zorgt ervoor dat goederen uit verschillende landen na omrekening uiteindelijk nog steeds hetzelfde kosten. •

Cees Ullersma

Het actuele programma van 2006 en 2007 staat op onze website: www.dnb.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jacqueline van Breugel, tel. 020 - 524 3665, e-mail: j.f.van.breugel@dnb.nl.

Muzi Quawson

De Frieze Art Fair in Londen heeft op ongekend snelle wijze naam gemaakt als de meest gehypte hedendaagse kunstbeurs in de wereld. Op de eerste dag verdrongen verzamelaars en museumdirecteuren elkaar om werken van (soms hele) jonge kunstenaars te scoren. Daartussen liepen de celebraties: sommigen om te showen dat zij interesse hebben in kunst, anderen waren hiervoor speciaal ingehuurd door een galerie, zoals topmodel Kate Moss. Hoe dan ook, deze Fair bewijst dat hedendaagse kunst in toenemende mate populariteit wint en big business is geworden.

Veel belangstelling trok de tentoonstelling Spirito y Carne met vijftig hedendaagse werken uit de collectie van DNB in het Museum Ons' Lieve Heer op Solder. Vooral de foto's van Desiree Dolron en de werken van Matthew Monahan trokken de aandacht. De expositie, met 12.000 bezoekers in ruim één maand tijd, was een groot succes. Niet eerder waren zoveel werken uit de collectie buiten het bankgebouw te zien.

Nieuw talent - daar blijft de Kunstcommissie naar op zoek. De meest recente vondst is de foto *Milkweed: Big Indian, New York* van Muzi Quawson (Londen 1978). Deze foto is geconstrueerd als een lichtbak, en daarmee een unieke aanwinst binnen de collectie van DNB. Door deze lichtbakconstructie doet de foto denken aan een bevroren beeld uit een film. Quawson is beïnvloed door de New American Cinema, een geliefd en bekend fenomeen uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. Deze invloed uit zich in de vale kleuren, aparte uitsneden en het veelvuldige gebruik van een sterke telelens. Quawson onderzoekt in haar werk de verschillende aspecten van de Amerikaanse gemeenschap. Zij probeert het begrip identiteit te ontrafelen aan de hand van individuen en groepen die zich hebben afgekeerd van de maatschappij en een eigen levensopvatting hebben ontwikkeld. De hippies uit de jaren zestig zijn voor Quawson een bron van inspiratie. De foto's zijn ongedwongen en hebben een lyrische schoonheid. Door het filmische karakter roepen ze veel vragen op. •

Alexander Strengers, voorzitter Kunstcommissie

Titel: Milkweed: Big Indian, New York

Jaar: 2006

Techniek: Duratrans foto in lichtbak

Afmeting: 79,4 x 104,9 x 11 cm.

Vertrouwen, Cement van de
Samenleving en Aanjager van de
Economie

DNB-publicaties

De volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

- Waar het om draait (publieksbrochure)
- Van kauri tot euro, een korte geschiedenis van het geld, de gulden en de Nederlandsche Bank
- Praktische lesopdrachten tweede fase havo/vwo:
'Waar voor je geld', 'Ook geld kost geld' en 'Katern Argentinië'
- Digitaal lesprogramma 'Scoren met beleid', tweede fase havo/vwo
- Cd-rom 'Echt of vals?' en folder 'Kijken, Kantelen, Voelen'
over de echtheidskenmerken van de eurobiljetten

Periodiek verschijnen:

- Jaarverslag
- Kwartaalbericht
- Statistisch Bulletin
- Overzicht Financiële Stabiliteit

**DNB publiceert ook over haar
wetenschappelijk onderzoek:**

- Working Papers
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn online beschikbaar.
U vindt ze op www.dnb.nl. De uitgaven
kunt u ook bestellen via deze website,
per mail (info@dnb.nl) of
via een brief, die u kunt richten aan:

De Nederlandsche Bank, Afdeling Facilitaire diensten/
Postkamer, Postbus 98, 1000 AB Amsterdam.

**Help!
Ik vind nog
guldens!**

Wat te doen met overgebleven
guldens of oud buitenlands geld

De Nederlandsche Bank
Eurosysteem

**Lees alles
over het
inwisselen van
gulden én
buitenlandse
valuta**

DNB Magazine is een uitgave van
De Nederlandsche Bank N.V.

Het is een productie van de
afdeling Communicatie en
verschijnt zes keer per jaar.

Redactie-adres

DNB Magazine
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Telefoon 020 - 524 5781/1910
Fax 020 - 524 2228
E-mail (redactie): magazine@dnb.nl
Internet: www.dnb.nl

Hoofredactie

Loek van Daalen

Eindredactie

Gitte van 't Hof en
Marijke Hoogendoorn

Aan dit nummer werkten mee

Eelco van de Berg, Margot
Braubigam, Roland de Grauw,
Frans van der Heijden, Thijs Kettenis,
Alexander Strengers, Cees Ullersma,
Rutger Vahl, Erica Verdegaal.

Fotografie/Illustraties

ANP, Corbis, Rob Meulemans,
Perspekt Haarlem.

Vormgeving en druk

Fd-Reproductie DNB

Abonnementen

Een abonnement op DNB Magazine
is gratis en uitsluitend schriftelijk
of per mail aan te vragen.
Adreswijzigingen en opzeggingen
eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie

DNB Magazine
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
E-mail:
aanvraagmagazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB Magazine
mogen **niet** zonder toestemming
van de redactie worden over-
genomen.

MAAK EURO'S VAN UW GULDENS

Postbus

Wilt u van uw guldenmunten euro's maken? Dat kan alleen nog tot **31 december 2006**.
De meeste guldenbiljetten kunt u overigens nog vele jaren inwisselen: tot 1 januari 2032.

De munten kunnen ingewisseld worden bij één van onze vier **agentschappen** in:
Amsterdam (09.00 uur - 16.00 uur), Wassenaar, Hoogeveen en Eindhoven (09.00 uur - 12.00 uur).
De adressen vindt u op onze website.

U kunt ook bij **800 postkantoren** uw guldenmunten aanbieden, u ontvangt de tegenwaarde in euro's op uw bank- of girorekening.

Meer informatie

Informatiedesk: 0900 - 520 0520 (€ 0,35 per gesprek),
bereikbaar op werkdagen tussen 09.00 en 17.00 uur.

Website: www.dnb.nl.

E-mail: info@dnb.nl

Wacht niet te lang met het inwisselen van uw guldenmunten, twee weken zijn zo om!